

Ref: 22/03553-1

Dato: 28.09.2022

Hørings svar fra Kirkerådet til Barne- og familiedepartementets høringsnotat om digitalisering av gravferdsmeldingen og andre endringer i gravplassloven og gravplassforskriften

Innledning

Kirkerådet takker for invitasjon til å svare på Barne- og familiedepartementets høringsnotat, og setter pris på departementets arbeid med digitalisering av gravferdsmeldingen. Videre imøteser Kirkerådet den planlagte videreutviklingen av digital gravferdsmelding, som vil kunne inkludere opplysninger knyttet til seremonileverandør. Kirkerådet anser at en slik inkludering vil være vesentlig for en funksjonell og sammenhengende digital løsning, både for etterlatte og øvrige involverte aktører.

Kirkerådets svar vektlegger etterlattes behov, og ser disse i sammenheng med perspektivet Den norske kirke har som seremonileverandør ved gravferd. Svaret består av to deler. Del 1 er en overordnet merknad knyttet til dagens situasjon på gravferdsfeltet, herunder begrunnet støtte til vesentlige deler av høringsnotatet og innspill til videre utvikling av digital gravferdsmelding. Del 2 er korte merknader til noen av notatets enkeltspørsmål.

Del 1: Overordnet merknad

1.1. Sammenlignbare funn om etterlattes og aktørers situasjon knyttet til gravferd

Kirkerådet gjenkjenner høringsnotatets beskrivelse av dagens situasjon knyttet til dødsfall og gravferd: «Brukarkartleggingar viser at etterlatne opplever prosessane rundt dødsfall som krevjande og uoversiktelige, også fordi dei etterlatne er i ein svært sårbar situasjon» (s. 3). I vår lesning av brukerkartleggingen som høringsnotatet viser til,¹ påpekes det videre at «de etterlatte [bruker] uforholdsmessig tid på å fikse praktiske oppgaver i etterkant av et dødsfall. Aktørene på baksiden mangler tilgang til data, har kronglete prosesser og snakker i liten grad sammen. [...] Det meste av oppgavene de etterlatte må igjennom er lite sammenhengende og analoge eller delvis digitale» (DOA, s. 4). Prosesser og oppgaver som de etterlatte må håndtere er i dag «spredt over tid, aktører, plattformer og format. Kontaktpunktene er verken fleksible eller særlig tilpassningsvennlige, og i tillegg må svært mange av prosessene settes i gang av de etterlatte selv» (DOA, s. 98).

¹ Digitaliseringsdirektoratets sluttrapport fra innsiktsfasen i *Livshendelsen død og arv* (DOA).

Kirkerådets egne undersøkelser belyser de samme forholdene. Forstudien *Grav og Seremoni. Hvordan kirken kan digitalisere bestilling av grav og seremoni* avdekker et uoversiktlig bilde med mange aktører, samt økende forventning hos pårørende om sammenhengende, digitale tjenester med mulighet for selvbetjening og fleksibilitet.²

Den norske kirke er landets største tilbyder av seremoni ved gravferd. Gravferd er også den kirkelige handlingen hvor Den norske kirke møter den største bredden av både folkekirken og mennesker i Norge.³ Opinions rapport *Undersøkelse om kirkelig gravferd for Den norske kirke* fra 2021 viser at 60 % av befolkningen ønsker gravferd i Den norske kirke,⁴ og at nær 1 av 4 hadde vært involvert i planlegging av en gravferd i Den norske kirke de siste fem årene.⁵ Nær 3 av 4 oppgir at de ville valgt gravferd i Den norske kirke på nytt.⁶

Digitalisering av bestilling og videre prosesser knyttet til gravferd er derfor en pågående satsning i Den norske kirke, drevet av Kirkerådet. Kirken søker å kunne tilby en sammenhengende tjeneste fra bestilling av gravferd til oppfølging av etterlatte i tiden etter seremoni, og digital gravferdsmelding vil være en viktig del av denne tjenesten.

Kirkerådet deler derfor departementets oppfatning om at «den teknologiske utviklinga gir grunn til å vurdere nye og digitaliserte løysingar også på området gravferd», og støtter målsetningen om «samanhengande digitale tenester ved viktige livshendingar, som dødsfall og arv».⁷

Videre gir Kirkerådet sin støtte til målsetningen om at digital gravferdsmelding skal

opplevast som heilskapleg, og innbyggjaren skal sleppe å leggje inn data som alt ligg i andre offentlege system (berre éin gong-prinsippet). Personopplysningar vil bli skjerma. All tekst i *digital gravferdsmelding* skal ha eit enkelt og klart språk. Tenesta skal vere livssynsuavhengig og møte brukarane med respekt og i verdige former. Etterlatne vil lett sjå kvar i prosessen dei er: kva dei kan vente med, kva dei må gjere no, og kva som er blitt gjort så langt. *Digital gravferdsmelding* skal gi gode «hugselappar» i ein sorgprosess. Digitalisering skal ikkje erstatte den menneskelege kontakten i møte med døden.⁸

---

² Dnks forstudie *Grav og Seremoni. Hvordan kirken kan digitalisere bestilling av grav og seremoni*, s. 8-9, 41.

³ https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkeradet/2021/mars/kr_36_0_21_kirkelig%20gravferd%20som%20fokusområde.pdf.

⁴ Opinion: Undersøkelse om kirkelig gravferd for Den norske kirke. Rapport november 2021, s. 17.

⁵ Opinion: Undersøkelse om kirkelig gravferd for Den norske kirke. Rapport november 2021, s. 29.

⁶ Opinion: Undersøkelse om kirkelig gravferd for Den norske kirke. Rapport november 2021, s. 43.

⁷ Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/hoyring-av-regelendringar-som-gjer-det-mogleg-med-digital-gravferdsmelding/id2920229/>.

⁸ Regjeringens høringsnotat, s. 4.

Alle disse momentene er viktige i arbeidet med en sammenhengende digital løsning, og Kirkerådet finner at høringsnotatet belyser disse på en innsiktsfull måte.

1.2. Videre utvikling av digital gravferdsmelding

Brukerkartleggingen (DOA) som departementets høringsnotat refererer til, peker imidlertid også på andre vesentlige forhold ved dagens situasjon, men som notatet tematiserer i mindre grad. Dette gjelder bl.a. avdekkingen av generelt lav allmennkunnskap hos gjennomsnittsbefolkningen rundt død og den følgende prosessen. Mange er lite forberedt på døden,⁹ og de opplever dialogen med det offentlige som fragmentert.¹⁰ DOA-kartleggingen påpeker også at det offentlige i liten grad oppfordrer befolkningen til å planlegge for døden og prosessen rundt.¹¹

Dette er forhold som i stor grad vil berøre de oppgavene den som sørger for gravferden umiddelbart stilles ovenfor. Særlig gjelder dette planlegging av seremoni, som ofte skjer ut fra den avdødes tilknytning til et tros- og livssynssamfunn. I Den norske kirkes digitaliseringsarbeid undersøkes mulighetene for hvordan momenter knyttet til denne planleggingsfasen i større grad kan inngå i en helhetlig og sammenhengende digital løsning.

Idet digital gravferdsmelding blir etablert, oppstår spørsmålet om behandlingen av personopplysninger i tjenesten har tilstrekkelig behandlingsgrunnlag etter personvernforordningen.¹² I høringsnotatets 2.1. fremgår det at digital gravferdsmelding i utgangspunktet vil bli utviklet slik at personopplysninger bl.a. om tro og livssyn, ikke blir behandlet: «Dialogen med seremonileverandøren (f.eks. eit trus- og livssynssamfunn) vil ikkje vere del av den første versjonen. Første versjon vil primært vere ein brukarvennleg og forenkla digital versjon av dagens kravskjema» (s. 4). Videre understreker notatet i punkt 4.2. at selv om vernet i PVF art. 9 får en annen karakter etter døden, vil valg av for eksempel seremonileverandør kunne si noe om tro og livssyn til de etterlatte, jf. gravplassloven §1.

Kirkerådet støtter målsetningen om at tjenesten skal være livssynsuavhengig (jf. s. 4). Videre har Kirkerådet forståelse for at departementet i første omgang søker en minste mulige løsning (minimum viable product) i en tidlig utprøvings- og implementeringsfase av digital gravferdsmelding, og at nærmere vurderinger av behov og personvernkonsekvenser vil måtte gjøres underveis i utviklingen av tjenesten.¹³

---

⁹ Digitaliseringsdirektoratets kartlegging av *Livshendelsen død og arv* (DOA), s. 4

¹⁰ DOA, s. 8, 54.

¹¹ DOA, s. 4.

¹² Regjeringens høringsnotat, s. 9.

¹³ Regjeringens høringsnotat, s. 5.

Samtidig innebærer en løsning som foreløpig utelater seremonileverandør en innsnevring av dagens gravferdsbegjæring på papir («begjærings skjemaet»). DOA-kartleggingen som høringsnotatet refererer til, viser dessuten at «[b]rukerne ønsker seg mer sømløse digitale tjenester, også i saker som går på tvers av virksomheter» (DOA, s. 8). Kirkerådet mener at dette ønsket må ivaretas i størst mulig grad i den videre utviklingen av den digitale løsningen, innenfor de lover og regler som gjelder, eller som blir gjort gjeldende. Departementets definisjon av «den som sørger for gravferden»¹⁴ risikerer etter Kirkerådets oppfatning ikke å være dekkende, da oppgavene som følger denne rollen i stor grad består i å planlegge seremonien, ofte i samarbeid med et tros- og livssynssamfunn. En oppdeling der gravferdsmeldingen ikke inneholder opplysninger og deling av data som også letter planlegging av seremoni, kan medføre begrenset funksjonalitet og sammenheng, både for etterlatte og øvrige aktører.

Notatet oppgir at en juridisk referansegruppe¹⁵ ser på det juridiske grunnlaget og mulighetene for en hjemmel til å behandle opplysninger om livssynet og medlemskap til den avdøde, samt utveksling av slike opplysninger.¹⁶ I påvente av gruppens konklusjoner, anser departementet at man foreløpig ikke kan se bort fra at opplysningene som blir brukt i digital gravferdsmelding, vil utgjøre personopplysninger om levende personer.¹⁷

Kirkerådet finner at å inkludere seremonileverandør i den digitale gravferdsmeldingen ikke med nødvendighet sier noe om de etterlattes tro og livssyn, og mener referansegruppen må vurdere dette. Dersom departementet finner at en digital gravferdsmelding som inkluderer seremonileverandør samtidig vil innebære en behandling og deling av opplysninger om etterlattes tro og livssyn, gir Kirkerådet sin tilslutning til en hjemmel for å behandle slike opplysninger, under forutsetning av at det utarbeidede juridiske grunnlaget kan ansees å støtte hjemmelen.¹⁸

Som innspill til den juridiske vurderingen, mener Kirkerådet at hensynet til den avdødes religion kan innebære at et trossamfunn kan behandle personopplysninger om de etterlatte. Behandlingsgrunnlaget her vil kunne være PVF art. 6 (1) (f), berettiget interesse. Den danske folkekirke bruker til dels PVF art. 6 (1) (d), den registrertes eller annen fysisk persons vitale interesser, som behandlingsgrunnlag. Til spørsmålet om hvorvidt en utarbeidet hjemmel bør avgrenses til enkelte kategorier eller omfatte alle kategorier i PVF art. 9 (1), anser Kirkerådet at dersom den er nødvendig for en funksjonell gravferdsmelding, og dersom det juridiske grunnlaget for den er på plass, bør hjemmelen kun omfatte kategoriene «religion» og «filosofisk overbevisning».

---

¹⁴ Gravferdsloven §9.

¹⁵ Regjeringens høringsnotat s. 17.

¹⁶ Regjeringens høringsnotat, s. 3, 10, 18.

¹⁷ Regjeringens høringsnotat, s. 8.

¹⁸ Regjeringens høringsnotat s. 10.

Som ytterligere innspill til den juridiske referansegruppens arbeid, og basert på egne undersøkelser knyttet til behov og muligheter i forbindelse med digital bestilling av gravferd og seremoni, anbefaler Kirkerådet at departementet utarbeider en digital gravferdsmelding som, innenfor en helhetlig og sammenhengende løsning, kan bidra til rask avklaring av tidspunkt og sted for seremoni. Det har verdi både for etterlatte og øvrig involverte parter med rask avklaring av tid, sted og medvirkende, samt eventuelt mer konkrete innholdsmessige spørsmål om seremoni f.eks. knyttet til musikk. I tillegg finner Kirkerådet at en mulig gevinst med en sammenhengende tjeneste kunne være større grad av automatisert rapportering, samt en lik og kvalitetssikret behandling av data knyttet til personvern og informasjonssikkerhet.

Kirkerådet oppfordrer til en snarlig videre utvikling av digital gravferdsmelding som kan bidra til å gjøre oppgaver og planlegging enklere i forbindelse med seremoni, både for etterlatte og øvrige aktører. Vi viser til siste avsnitt i Del 6.3: «Det vil bli gjennomført personvernkonsekvensvurderinger og andre førebuingar før tenesta ev. blir utvida til å omfatte for eksempel deling av data med trus- og livssynssamfunn som seremonileverandør [...]» (s. 18), og ønsker gjerne å bidra i evt. referansegrupper knyttet til slike forberedelser.

Del 2: Øvrige merknader

Ad 3.1 Innleiande rettslege vurderingar

Lovreglar eller forskriftsheimlar?

Kirkerådet finner at det retts tekniske valget om å utforme regler som er relativt vide, for slik å fange opp mulig videreutvikling av tjenesten, er hensiktsmessig. Slik vil regelverksendringer som blir foreslått, ikke være til hinder for kontinuerlig forbedring og videreutvikling av sammenhengende tjenester med en brukersentrert tilnærming.

Ad 4.2 Departementets vurdering, avsnitt 3

Ingen merknad.

Ad 4.2 Oppgåveplassering. Heimel til å behandle personopplysningar

Departementets vurdering, avsnitt 4

Kirkerådet ber departementet vurdere om en inkludering av seremonileverandør i tjenesten digital gravferdsmelding medfører behandling og deling av informasjon om etterlattes tro og livssyn. Dersom departementet finner at en digital gravferdsmelding

som inkluderer seremonileverandør samtidig vil innebære en behandling og deling av opplysninger om etterlattes tro og livssyn, gir Kirkerådet sin tilslutning til en hjemmel for å behandle slike opplysninger, under forutsetning av at det utarbeidede juridiske grunnlaget kan ansees å støtte hjemmelen.

Til spørsmålet om hvorvidt en slik hjemmel bør avgrenses til enkelte kategorier eller omfatte alle kategorier i PVF art. 9 (1), anser Kirkerådet at dersom det er nødvendig for en funksjonell gravferdsmelding, og dersom det juridiske grunnlaget er på plass, bør hjemmelen kun omfatte kategoriene «religion» og «filosofisk overbevisning».

Se ellers Del 1, punkt. 1.2. Videre utvikling av digital gravferdsmelding.

Departementets vurdering, avsnitt 5

Ingen merknad.

Ad 6.3 Unntak frå teieplikt for deling av data

Departementets vurdering, avsnitt 4

Kirkerådet legger til grunn at departementet gjør juridiske vurderinger og andre forberedelser før tjenesten eventuelt blir utvidet til å omfatte for eksempel deling av data med tros- og livssynsamfunn som seremonileverandør. Med det som forutsetning, anser Kirkerådet at det er ønskelig med en hjemmel i gravferdsloven til å dele data som blir brukt i forbindelse med oppgaver definert i berørte aktørers og instansers vedtekter (offentlige og private virksomheter, domstolene og forvaltningsorganer).

Ad 7.4. Definisjon av kven som er «sambuar» etter gravplassloven

Departementets forslag, avsnitt 1

Kirkerådet støtter departementets forslag til nytt ledd i gravplassloven §9 basert på arveloven §2 tredje ledd og tvangsfyllbyrdingsloven §7-13 tredje ledd, og finner at forslaget uttrykker en riktigere forståelse av den rettslige statusen til samboerskap og barn i samboerskap.

Departementets forslag, avsnitt 3

Kirkerådet støtter at lovendringen innebærer at lengden på samboerskap ikke har noe å si dersom paret har, venter eller har hatt felles barn, og finner på den bakgrunn at forslaget definisjon av samboer er bedre enn i arveloven § 2 tredje ledd.

Ad 8.3 Oppheve kravet om melding til politiet før kremering?

Departementets vurdering, avsnitt 2

Ingen merknad.

Departementets vurdering, avsnitt 4

Ingen merknad.

Ad 9.2. Kommunens rolle ved vesentleg endring av gravplass**Departementets vurdering, avsnitt 3**

Kirkerådet støtter endringen om at kommunen ikke trenger å godkjenne vesentlige endringer som ikke er anlegg, utvidelse eller nedlegging. I den forbindelse vil Kirkerådet likevel påpeke at enkelte andre vesentlige endringer der gravplassen er en integrert del av kirketomten og ligger nær kirkebygget, kan tenkes å være godkjenningsspliktig etter kirkeordningen. I slike tilfeller vil det være naturlig å ha dialog med kirkelige myndigheter. Saker av denne art kan det bli flere av hvis kirkeordningens godkjenningssystem mer enn i dag rettes inn også mot tiltak på kirkeeiendommen.

Ad. 10.2 Kven som fremjar budsjettforslag**Departementets vurdering**

Støttes.

Ad 11.2. Fristen for å gjennomføre kremering**Departementets vurdering, avsnitt**

Kirkerådet finner at forslaget om en justert fristregel er fornuftig, først og fremst i lys av redusert energibruk og utslipp.

Ad. 12.2 Gravminne når lekam er donert til undervisning og forskning**Departementets vurdering, avsnitt 1 og 2**

Selv om departementet ikke ber om høringssvar på dette punktet, vil Kirkerådet likevel påpeke det potensielt problematiske i å sette opp navneskilt på gravminne og tilsvarende, uten at kiste eller urne blir gravlagt der. I forbindelse med omkomne på havet, i krig eller lignende, er dette uproblematisk. Men i forbindelse med donasjon av lik til undervisning og forskning, ber vi departementet vurdere grunnlaget for det som beskrives som «uheldig for sorgprosessen til dei etterlatne» (s. 28). Kirkerådet ser dilemmaet med at en utsettelse kan medvirke til at færre kropper blir donert til undervisning og forskning. Men å vente den tiden donasjonen medfører, for så å få på

plass navneskilt når kisten eller urnen faktisk gravlegges, kan like gjerne være en tid som de etterlatte opplever som viktig og riktig ut fra de valgene som er tatt.